

SYLABUSDOTYCZY CYKLU KSZTAŁCENIA 1 października 2022 – 30 września 2024
(skrajne daty)

Rok akademicki 2022/2023

1. PODSTAWOWE INFORMACJE O PRZEDMIOCIE

Nazwa przedmiotu	Wybrane problemy z filozofii teoretycznej (Przedmiot fakultatywny)
Kod przedmiotu*	
nazwa jednostki prowadzącej kierunek	Instytut Filozofii
Nazwa jednostki realizującej przedmiot	Instytut Filozofii
Kierunek studiów	Filozofia
Poziom studiów	Studia II stopnia (magisterskie)
Profil	Ogólnoakademicki
Forma studiów	Stacjonarne
Rok i semestr/y studiów	Rok I, semestr II
Rodzaj przedmiotu	Podstawowy
Język wykładowy	Polski
Koordinator	dr Marcin Subczak
Imię i nazwisko osoby prowadzącej / osób prowadzących	dr Marcin Subczak

* -opcjonalnie, zgodnie z ustaleniami w Jednostce

1.1. Formy zajęć dydaktycznych, wymiar godzin i punktów ECTS

Semestr (nr)	Wykł.	Ćw.	Konw.	Lab.	Sem.	ZP	Prakt.	Inne (jakie?)	Liczba pkt. ECTS
2.		15							2

1.2. Sposób realizacji zajęć zajęcia w formie tradycyjnej zajęcia realizowane z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość**1.3 Forma zaliczenia przedmiotu (z toku) (egzamin, zaliczenie z oceną, zaliczenie bez oceny)**

ĆWICZENIA: ZALICZENIE Z OCENĄ

2. WYMAGANIA WSTĘPNE

Student powinien dysponować ogólną wiedzą historyczną i wiedzą o kulturze a także prezentować umiejętność pracy z tekstem literackim i naukowym. Ponadto student powinien posiadać podstawową wiedzę z zakresu historii filozofii oraz umiejętność rozumienia i

definiowania podstawowych pojęć filozoficznych. Powinien również rozpoznawać główne kierunki i nurty filozofii, identyfikować charakterystyczne postaci i systemy filozoficzne.

3. CELE, EFEKTY UCZENIA SIĘ, TREŚCI PROGRAMOWE I STOSOWANE METODY DYDAKTYCZNE

3.1 Cele przedmiotu

C1	Celem ćwiczeń jest zapoznanie studentów z genezą filozofii teoretycznej, znaczeniem i rozumieniem tego działu filozofii, a także z kanonem podstawowych pojęć z zakresu filozofii teoretycznej.
C2	Celem zajęć jest również zaznajomienie studentów z głównymi problemami i zagadnieniami filozofii teoretycznej, jej historycznym rozwojem oraz relacją względem innych dziedzin filozofii.

3.2 Efekty uczenia się dla przedmiotu

EK (efekt uczenia się)	Treść efektu uczenia się zdefiniowanego dla przedmiotu	Odniesienie do efektów kierunkowych ¹
EK_01	Absolwent zna i rozumie w pogłębionym stopniu filozoficzne podstawy kultury, zależności między kształtowaniem się idei filozoficznych a zmianami w kulturze i społeczeństwie	K_W02
EK_02	Absolwent potrafi planować projekty badawcze, prowadzić we współpracy z innymi profesjonalistami samodzielną pracę badawczą, umożliwiającą rozwój naukowy i podnoszenie kwalifikacji; podejmować i inicjować profesjonalne działania oraz planować i organizować ich przebieg	K_U03
EK_03	Absolwent jest gotów do ciągłego doksztalcania się i rozwoju zawodowego; dostrzegania i formułowania problemów etycznych związanych z własną pracą badawczą i publikacyjną, odpowiedzialnością przed współpracownikami i innymi członkami społeczeństwa oraz wykazywania aktywności w rozwiązywaniu tych problemów; aktywnej działalności na rzecz zachowania dziedzictwa filozoficznego	K_K03

3.3 Treści programowe

Treści merytoryczne
<p>1. U źródeł filozofii teoretycznej. Arystotelejska geneza filozofii teoretycznej. Pragnienie poznania, zdziwienie, godność kontemplacji prawdy dla niej samej. Funkcje i specyfika rozumu: A. rozum badający zasady bytu (intelekt) – rozum fundujący <i>bios teoretikos</i> ; θεωρία: (teoria) kontemplacja prawdy dla</p>

¹ W przypadku ścieżki kształcenia prowadzącej do uzyskania kwalifikacji nauczycielskich uwzględnić również efekty uczenia się ze standardów kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela.

niej samej. B. Rozum badający **zasady działania** (rozsądek) – rozum fundujący *bios praktikos*; **πρᾶξις**: (praktyka) działalność, której rezultat nie jest czymś zewnętrznym w stosunku do działającego podmiotu (aktywność etyczna, której rezultat pozostaje „wewnętrzny”, „osobisty”, niematerializowany) – to zasady działania etycznego. C. **ποίησις**: (twórczość) tworzenie, wytwórczość, sztuka poetycka (rezultat „zewnętrzny” w stosunku do działającego) – to rozum fundujący zasady działania wytwórczego. **Filozofia teoretyczna**: a) fizyka, b) matematyka (geometria, arytmetyka, muzyka, optyka, astronomia, mechanika), c) filozofia pierwsza (metafizyka). **Godność** metafizyki; - jej źródłem jest rozum badający zasady bytu; - stopień abstrakcji jako zasada podziału; - jej istotę stanowi wiedza dla samej wiedzy: wiedzieć, by zrozumieć; bezinteresowne pragnienie poznania prawdy; wiedza boska; czysta aktywność poznawcza rozumu.

2. „Od mitu do logosu” – droga filozofii teoretycznej.

Mit poprzedzający filozoficzne pytanie o początek. Mit, który „zastaje” człowieka: mit jako odpowiedź na niezadane pytanie; mit ukazujący, objawiający, ale nie wyjaśniający racjonalnie; mit wszystko wiedzący; mit mówiący o tym, „co” było i „jak” było – versus filozofia mówiąca „jak jest”. Filozofia zaczynająca się od postawienia pytania – rozdwojenie: pytający/zapytywane. Zdziwienie jako naturalna sytuacja zapytywania. Zdziwienie jako konsekwencja aporii – fakt „tak” wobec możliwości „nie”. Pytanie filozoficzne jako akt odwagi – zakwestionowanie prawdziwości, oczywistości, konieczności. Wolność jako warunek pytania filozoficznego.

3. Arche jako podstawowy problem filozofii teoretycznej.

Arystotelejskie cechy *arche*: geneza i kres bytów; substancjalne trwanie przy zmiennych własnościach; istotowe trwanie przy jednoczesnym procesie powstawania wszystkiego. *Arche* jako: początek, zasada, ujście, przyczyna, władza. *Arche* i podejście aposterioryczne (Tales) i aprioryczne (Anaksymander). Nieokreśloność jako podstawa bycia *arche*. Warunki pytań o *arche*: niejednolitość rzeczywistości; rozdwojenie rzeczywistości (rzeczywistość nie tłumaczy się sama przez się); hierarchia rzeczywistości; porządek rzeczywistości – kosmiczny ład. *Arche* jako: początek/źródło; zasada/podłoże; przyczyna; zasada kierownicza. Człowiek jako *arche*.

4. Filozofia teoretyczna wobec problemu istnienia. Trzy koncepcje istnienia.

Metafizyka jako refleksja nad istnieniem. Droga do istnienia: od doświadczenia bezpośredniej intuicji samego „jest” (od wstrząsu egzystencjalnego) do metafizycznej metody separacji. Parmenides i dialektyka bytu i nicości. Istnieć to być tożsamym. Byt i samopodstawa istnienia. Heraklit: zmiana i walka przeciwieństw jako napięcie między jest a nie jest. Niebyt w strukturze bytu. Hegel i „niespokojna jedność bycia i niebycia”. Heidegger i nicość jako warunek ujawnienia się bytu. Tomasz z Akwinu: istnienie (akt) jako dopełnienie doskonałości formy. Istnienie jako szczególny rodzaj aktu. Istnienie realne a: potencjalne, wirtualne, intencjonalne. Istnienie utrzymujące „co” rzeczy. Bycie w akcie albo niebycie.

5. Dialektyka bytu i nicości – historyczne egzemplifikacje.

Byt i nic w perspektywie początku: „czysty byt” jako początek i zawarty w nim moment negatywności – „czyste nic”. Byt i nic jako najwyższy abstrakt: nieokreślona bezpośredniość bytu i niczego. Aspekt egzystencjalny: czyste jest jako istnienie beztreściowe i istnienie niczego. Byt i nic w aspekcie stawania się i zmiany: byt i nic jako momenty konstytuujące stawanie się – jedność ale nie tożsamość. Jedność bytu i niczego pojęcie Absolutu: Bóg jako dialektyczna negatywność. Jednia bytu i niczego w pojęciu „rzeczy samej w sobie”. Nicestwienie nicości w byciu bytu.

6. Jak poznamy? Co to znaczy poznawać? Szkic problemów epistemologicznych.

Doprecyzowanie terminologiczne: teoria poznania jako filozofia poznania, noetyka, gnoseologia, epistemologia, kryteriologia, *logica maior*. Postawa krytyczna i punkt wyjścia w filozofii – pytanie o bezzałożeniowy (neutralny poznawczo) i uniwersalny punkt wyjścia w

filozofii. Dwa podejścia i dwie metody teorii poznania oraz ich następstwa: idealizm i realizm. Zarys wybranych stanowisk i ich konsekwencje: empiryzm i subiektywizm teoriopoznawczy a filozofia życia (minimalizm). Racjonalizm i optymizm teoriopoznawczy (maksymalizm). Sensualizm, intuicjonizm ekstatyczny, racjonalizm, woluntaryzm, emotywizm, fideizm. Subiektywizm, sceptycyzm, agnostycyzm, relatywizm.

7. Filozofia teoretyczna i kwestia nieempirycznej realności bezwarunkowej.

Przejawy relatywności świata doświadczenia. Pytania o początkową sytuację świata i jakość bytu jako całości. Niezgoda na świat przypadkowy: poszukiwanie sensu, trwałości wartości, świata jako ciągłości, poszukiwanie rozumiejącej interpretacji świata. Niewerbalność bytu nie warunkowego (niewyrażalność jako jakość absolutu). Realność bezwarunkowa i oswojenie obojętności świata.

8. Filozofia teoretyczna wobec koncepcji prawdy.

Między obiektywizmem (realizmem) a subiektywizmem (idealizmem). Teorie obiektywistyczne: klasyczno-korespondencyjne, pluralizm aletyczny, teorie deflacyjne (Quine, P. Horwich). Subiektywizm: teorie pluralistyczne, epistemiczne, hermeneutyczne. Koncepcje eksternalistyczne i internalistyczne oraz ich założenia i konsekwencje. Pojęcie prawdy i pakiet ontologiczny: pojęcie faktu, sądu, odniesienia (przedmiotu prawdy). Pojęcie prawy i założenia metafizyczne.

3.4 Metody dydaktyczne

- indywidualna lektura zadanych tekstów jako podstawa przygotowania do zajęć
- wspólna analiza wybranych tekstów
- badanie kontekstu pojawienia się i ewolucji znaczenia głównych pojęć filozoficznych
- dyskusja w grupie ćwiczeniowej na temat problemów pojęć i postaci pojawiających się w tekstach
- proponowanie możliwości interpretacji wyżej wymienionych kwestii
- indywidualna rozmowa w trakcie konsultacji, mająca na celu wyjaśnienie ewentualnych kwestii spornych

4. METODY I KRYTERIA OCENY

4.1 Sposoby weryfikacji efektów uczenia się

Symbol efektu	Metody oceny efektów uczenia się (np.: kolokwium, egzamin ustny, egzamin pisemny, projekt, sprawozdanie, obserwacja w trakcie zajęć)	Forma zajęć dydaktycznych (w, ćw, ...)
EK_01	OBSERWACJA I OCENA INDYWIDUALNEJ AKTYWNOŚCI W TRAKCIE ZAJĘĆ	ĆWICZENIA
EK_02	OBSERWACJA I OCENA INDYWIDUALNEJ AKTYWNOŚCI W TRAKCIE ZAJĘĆ	ĆWICZENIA
EK_03	OBSERWACJA I OCENA INDYWIDUALNEJ AKTYWNOŚCI W TRAKCIE ZAJĘĆ	ĆWICZENIA

4.2 Warunki zaliczenia przedmiotu (kryteria oceniania)

Warunkiem zaliczenia przedmiotu jest obecność studenta w trakcie zajęć. Kryterium oceny stanowi jego werbalna aktywność w trakcie dyskusji w grupie ćwiczeniowej, a także poziom merytoryczny zaliczeniowej pracy semestralnej.

5. CAŁKOWITY NAKŁAD PRACY STUDENTA POTRZEBNY DO OSIĄGNIĘCIA ZAŁOŻONYCH EFEKTÓW W GODZINACH ORAZ PUNKTACH ECTS

Forma aktywności	Średnia liczba godzin na zrealizowanie aktywności
Godziny kontaktowe wynikające z harmonogramu studiów	Ćwiczenia: 15 godzin
Inne z udziałem nauczyciela akademickiego (udział w konsultacjach, egzaminie)	5
Godziny niekontaktowe – praca własna studenta (przygotowanie do zajęć, egzaminu, napisanie referatu itp.)	30
SUMA GODZIN	50
SUMARYCZNA LICZBA PUNKTÓW ECTS	2

* Należy uwzględnić, że 1 pkt ECTS odpowiada 25-30 godzin całkowitego nakładu pracy studenta.

6. PRAKTYKI ZAWODOWE W RAMACH PRZEDMIOTU

wymiar godzinowy	Nie przewidziano
zasady i formy odbywania praktyk	Nie przewidziano

7. LITERATURA

Literatura podstawowa:

Ajdukiewicz K., *Zagadnienia i kierunki filozofii. Teoria poznania. Metafizyka*, Wydawnictwo Antyk – Fundacja Aletheia, Kęty – Warszawa 2003

Ayer A., *Problem poznania*, przeł. E. Konig-Chwedeńczuk, PWN, Warszawa 1965

Bigaj J., *Zrozumieć metafizykę. T. 1: Rozszyfrowanie dzieła zwanego "Metafizyką" Arystotelesa. Cz. 1: Bibliofilska kompilacja i jej skutki*, Wydawnictwo Rolewski, Toruń 2004

Blackburn S., *Myśl: zaproszenie do filozofii*, przeł. J. Karłowski, Rebis, Poznań 2002

Breczko J., *Dwa tysiące sześćsetletni poród. Wstęp do filozofii*, Wyższa Szkoła administracji Publicznej, Białystok 2007

Cackowski Z., *Główne zagadnienia i kierunki filozofii*, Książka i Wiedza, Warszawa 1977

Cackowski Z. (red.), *Filozofia a nauka. Zarys encyklopedyczny*, Zakład

Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 1987

Cackowski Z., *Zasadnicze zagadnienia filozofii*, Książka i Wiedza, Warszawa 1989

Deleuze G., Guattari F., *Co to jest filozofia?*, przeł. P. Pieniążek, Słowo/Obraz Terytoria, Gdańsk 2000

Derrida J., *Marginesy filozofii*, przeł. A. Dziadek, KR, Warszawa 2002

Dilthey W., *O istocie filozofii i inne pisma*, przeł. E. Paczkowska-Łagowska, PWN, Warszawa 1987

Drozdowicz Z., Melosik Z., Sztajer S., (red.) *O racjonalności w nauce i w życiu społecznym*, Wydawnictwo Naukowe Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, Poznań 2009

Dummett M., *Natura i przyszłość filozofii*, przeł. M. Iwanicki (i in.), Wydawnictwo IFiS PAN, Warszawa 2010

Gadamer H.-G., *Początek filozofii*, przeł. J. Gajda-Krynicka, Wydawnictwo IFiS PAN, Warszawa 2008

Gigon O., *Główne problemy filozofii starożytnej*, przeł. P. Domański, Polska Akademia Nauk, Instytut Filozofii i Socjologii, Warszawa 1996

Grzegorzczak A., *Życie jako wyzwanie. Wprowadzenie w filozofię racjonalistyczną*, Wydawnictwo IFiS PAN, Warszawa 1995

Hempoliński M., *Problemy percepcji. Teoria danych zmysłowych w brytyjskiej filozofii analitycznej*, PWN, Warszawa 1969

James W., *Z wybranych problemów filozofii. Początek wprowadzenia do filozofii*, przeł. M. Filipczuk, Wydawnictwo Zielona Sowa, Kraków 2004

Jaspers K., Bultmann R., *Problem demitologizacji*, przeł. D. Kolasa i in., Wydawnictwo Naukowe UMK, Toruń 2015

Klawiter A., *Postawa badawcza i struktura wytworu teoretycznego*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 1991

Kraśniński A., *O dwóch kulturach nauk przyrodniczych: teoretycznej i eksperymentalnej. Studium z filozofii i metodologii przyrodznawstwa*, Wydawnictwo Naukowe Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, Poznań 2016

Krąpiec M.A., *Dzieła. 8: Poznawać czy myśleć. Problemy epistemologii tomistycznej*, Redakcja Wydawnictw KUL, Lublin 1994

Krąpiec M. A., *O filozofii*, Polskie Towarzystwo Tomasza z Akwinu, Lublin

2008

- Krąpiec M. A., *Filozofia. Co wyjaśnia?*, Lublin 1998
- Lipiec J., (red.) *Wielkość i piękno filozofii: studia*, Collegium Columbinum, Kraków 2003
- Maryniarczyk A., Stepień K., (red.) *Spór o rozumienie filozofii*, Polskie Towarzystwo Tomasza z Akwinu, Lublin 2009
- Morawiec E., *Odkrycie egzystencjalnej wersji metafizyki klasycznej. Studium historyczno-analityczne*, Wydawnictwo UKSW, Warszawa 2004
- Motycka A., (red.) *Wiedza a podmiotowość*, Wydawnictwo IFiS PAN, Warszawa 1998
- Nieznański E., *Elementy filozofii teoretycznej*, Wydawnictwo UKSW, Warszawa 2004
- Nowakowski A., *Problem psychofizyczny w systemach Arystotelesa, Spinozy, Davidsona*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2009
- Orlik P., (red.), *Wobec nicości*, Wydawnictwo Naukowe Instytutu Filozofii UAM, Poznań 2010
- Pietruska-Madej E., (red.), *Episteme. Z problemów współczesnej teorii wiedzy*, Wydział Filozofii i Socjologii Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 1995
- Pisarek H., *Z teorii pojęć filozoficznych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 1992
- Russel B., *Problemy filozofii*, przeł. W. Sady, PWN, Warszawa 2012
- Rządyczka M., *Problematyka metafizyczna we współczesnych naukach biologicznych. Zarys wybranych problemów i zagadnień*, Copernicus Center Press, Kraków 2018
- Sarnowski S., *Krytyka filozofii metafizycznej*, PWN, Warszawa 1982
- Sarnowski S., *Rozumność i świat. Próba wprowadzenia do filozofii*, PWN, Warszawa 1988
- Siemek M., *Filozofia, dialektyka, rzeczywistość*, PWN, Warszawa 1982
- Skalski T., *Trzy problemy współczesnej filozofii umysłu*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2013
- Stępień A.B., (red. i in.), *Studia metafizyczne. T. 1: Dyscypliny i metody filozofii*, TN KUL, Lublin 1993

- Walczak M., *Racjonalność nauki. Problemy, koncepcje, argumenty*, KUL Lublin 2006
- Wojtysiak J., *Filozofia i życie*, Znak, Kraków 2007
- Wojtysiak J., *"Dlaczego istnieje raczej coś niż nic ?" Analiza problemu w kontekście dyskusji we współczesnej filozofii analitycznej*, TN KUL, Lublin 2008
- Zachariasz A. L., *Metoda a problem prawomocności poznania teoretycznego*, PWN Warszawa 1986
- Zachariasz A. L., *Filozofia: jej istota i funkcje*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2002
- Zachariasz A. L., *Poznanie teoretyczne. Jego konstytucja i status*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2004
- Zachariasz A. L., *Istnienie, jego momenty i absolut, czyli w poszukiwaniu przedmiotu einanologii*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2004
- Zachariasz A. L., *Teoria poznania jako relatywistyczna koncepcja prawdy teoretycznej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2011
- Żuk A., *Filozofowie i zwykli ludzie. O konfrontacji myślenia teoretycznego z myśleniem konkretnym*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2007

Akceptacja Kierownika Jednostki lub osoby upoważnionej